

te proficere, pro tres alios precipuas habere causas. In primis enim gaudet Beati de bono divino, ac infinita Dei felicitate; vera enim amicitia, qualis est caritas, congaudet bonis amici. Secundo gaudet de bono proprio, & de felicitate qua potiuntur, fruendo Deo tanquam bono proprio. Tertio gaudet de bonis, & felicitate aliorum sanctorum, apud quos, ut ait Gregorius Magnus, non erit invidiosa disparitas claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas caritatis. Ingen hoc gaudium elegantius describit Augustinus de Spiritu cap. 64. his verbis: *Gaudium vero quale aut quantum, ubi tale & tantum bonum invenitur? Cor humanum, cor indigenum, cor inexpectatum, eruptum, immo eruptum arumis, quantum gaudeat, scitis omnibus abundare? Interroga intima tua, si capere possunt gaudium suum de tanta beatitudine sua. Sed certe si quis alius, quem omnino sicut seipsum diligere, eandem beatitudinem habere, duplicaretur gaudium tuum, quia non minus gaudeat pro eo, quam pro te ipso. Si vero vel duo vel tres, vel multo plures habere id ipsum, tantumdem pro singulis, quantum pro se ipso gaudeat, si singulis sicut te ipsum amaret. Ergo in illa perfecta caritate innumerabilem beatitudinem, Angelorum & hominum, ubi nullus minus diligit alium, quam se ipsum, erit gaudium innumerabile. Si ergo cor hominis de tanto bono suo vix capiet gaudium suum, quomodo capax erit tot & tantorum gaudiorum in illa perfecta felicitate? ubi sicut unusquisque plus amat sine comparatione Deum, quam seipsum, & omnes alios sanctorum, ita magis gaudebit absque estimatione de Dei felicitate, quam de sua, & omnium aliorum suorum.*

134 Superest desiderium aternitatis seu immortalitatis, quod etiam in beatifica visione expletur. Cum enim illa sit immutabilis & tota simul, & nullam (ut ait Bernardus serm. 30. in Cantic.) capiat ex eo quod est, fuit, vel erit, mutationem (quia principia ad illam concurrentia, scilicet lumen gloriae, & essentia divina per modum speciei unita, manent omnino invariata) non mensuratur tempore, aut aetate, sed aternitate participata, ut in tractatu de visione beata ostendimus. disp. 5. art. 1. Unde Augustinus 13. confess. c. 15. loquens de beatis, videtur (inquit) faciem tuam semper, & ibi legitur sine syllabis temporum, semper legitur; & nunquam praeiterit quod legitur, non clauditur coelex eorum, nec placet tibi liber eorum, quia tu ipse illis hoc es, & eris in aeternum. Deinde, cum intelligitur sit gradus perfectissimus vite, & intellectus operatio perfecte vitales; Beatus videndo Deum, & ipsum per totam aternitatem contemplando, vivit vita aeterna & interminabili, iuxta illud Christi Joann. 17. *Hoc est veritatem, ut cognoscant te Deum &c.* Unde Isaia 25. dicitur: *Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium vindemiae, pinguium medullarum, vindemiae defossae, quia in monte gloriae aeternum faciet Deus electis suis convivium, in quo omnium delictarum florem, & omnium bonorum medullam illis ministrabit, juxta illud Tertulliani lib. 1. adversus Marcionem cap. 3. in unum necesse est summam magnitudinis eliquetur.* Postea addit Isaia, quod Deus precipitabit mortem in sempiternum. Ubi ad illam videtur alludere confusum, qua olim facinorosi de monte precipitari solebant; per hoc nimirum significans, quod Deus post diem iudicii mortem de excelso monte gloriae precipitabit ad infernum, ubi sedes ejus in aeternum manebit. Cum enim moris peccata dimanet, sitque veluti ejus filia, debet cum peccato in eodem simul habitare loco, nimirum in inferno, qui idcirco vocatur *peneus interitus*; ubi ipsi damnatis tanquam proprio pabulo in aeternam se nutriet, juxta illud Propheta: *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos: nec eos tamen unquam consumet, nam, ut ait Bernardus, sic moriens ut semper vivens, sic vivens ut semper moriatur.*

133 Concludamus ergo hanc digressionem cum Augustino de spiritu & littera c. 33. illa cognitione, illa visione, illa contemplatione satiabitur in bonis animi desiderium. Hoc enim ei solum sat est, ultra non habet quod appetat, quo inhiat, quod requirit: Nam desiderio hujus satiatis ardebat qui Domino Christo dicebat: *ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.*

Huc ergo condescendit, mortales, ad fontem vite currite, & festinate ingredi in illam requiem, *Huc omnes pariter venite capiti, Quae fallax ligas improbis catenis, Terrenas habitans libido mentes. Hic erit vobis requies laborum: Hic portus placida manens quiete. Hic unum miseris patens asylum.* inquit Beatus lib. 3. de consol. metro. II.

ARTICULUS III.

Convolvuntur fundamenta adversa sententia.

S. I.

Præcipuum Scoti argumentum diluitur.

134 **P**raecipuum Scoti fundamentum sumitur ex perfectione amoris beatifici, & potest sic breviter proponi. Formalis beatitudo in perfectissima operatione intellectualis naturae

debet consistere: Sed amor beatificus perfectior est visione. Ergo in illo consistit formalis beatitudo. Major videtur certa, Minor autem, in qua est difficultas, probatur multipliciter. Primo ex Platone, qui praeter amorem cognitioni, & ait: *Nihil habeo magis in me, quam quod amo; nihil melius, quam quod amo.* Et potest confirmari ex D. Thom. 1. p. p. 32. art. 3. ubi docet amorem rerum quae sunt supra nos, excedere in perfectione cognitionem illarum; & contra cognitionem rerum quae sunt infra nos, superare illarum dilectionem; quia res superiores nobiliter esse habent in se quam in intellectu; unde quando intellectus eas intelligit, illa quodam modo descendunt, & vilescunt, res vero inferiores nobiliter esse habent in intellectu, quam in seipsis; unde per cognitionem intellectus nobilitantur. Ex quo ibidem inferit, quod melior est amor Dei, quam cognitio; & contra vero melior est cognitio rerum corporalium, quam amor: Ergo amor beatificus perfectior est visione.

Secundo probatur eadem minor. Ordo Seraphinorum est superior ordini Cherubimorum, ut docet Dionysius cap. 7. de caelesti Hierarchia: Sed nomen Seraphim sumitur ab ardore caritatis: Seraph enim Hebraice, Latine accendens dicitur: nomen autem Cherubim a plenitudine scientiae derivatur: Cherub enim scientia multiplicata five plenitudo scientiae interpretatur, ut diximus in tractatu de Angelis; disp. 14. art. 1. Ergo amor praestat scientiae, & ardor luci. Unde Bernardus serm. 3. de verbis Isaiae, alloquitur Luciferum, bellissime ait: *Bonum erat tibi, si ignis magis esses, quam Lucifer.*

Addit Ficinus, perfectissima omnia in rebus creatis esse amoris symbola: inter elementa planetas Sol fito calore amoris symbolum est; nam elementa ignis inter metalli aurum; & inter gemmas carbunculus, qui est veluti carum accensus.

Tertio, Finis praestantior est his quae sunt ad finem: Sed visio Dei ordinatur ad amorem beatificum, & non e converso; nam ut ait Anselmus lib. 2. cur Deus homo, cap. 1. *Rectius ordo est, cognoscere ut diligamus, perversum autem, diligere ut cognoscamus.* Ergo amor beatificus perfectior est visione.

Quarto, actus caritatis est perfectior fide: Ergo etiam est perfectior beatifica visione. Antecedens est certum, & patet ex verbis Apostoli 1. ad Corint. 13. *Non autem manent fides, spes, caritas, tria haec: major autem horum est caritas.* Consequentia vero probatur: Nam species generis perfectioris, nequit in perfectione excedat a specie generis inferioris: Ergo si actus caritatis excedit actum fidei, qui est actus intellectus, genus actus caritatis perfectius est ratione generica actu intellectus, & consequenter ex eodem principio omnis actus caritatis (& a fortiori supremus actus ejus, qualis est amor beatificus) debet esse perfectior omni actu intellectus, etiam supremo, qualis est visio beatifica.

Quinto, illud est perfectius, cujus oppositum est pejus, 138 nam ut ait Aristoteles 8. Ethic. cap. 10. *Bestimum opponitur optimo*: Sed odium Dei, quod opponitur caritati, estimulio majus malum, quam carentia visionis: unde si daretur optio Beato, magis eligeret carere visione, quam caritate: Ergo idem quod prius.

Sexto, Quod est posteriori generatione, est perfectius: cum natura in generatione semper incipiat ab imperfectioribus: Sed amor, sive in via, sive in patria, est posteriori generatione notitia intellectus; nam semper amor supponit notitiam, & actus voluntatis aeterni intellectus, circa idem objectum: Ergo amor est praestantior.

Denique probatur eadem Minor, Voluntas est perfectior intellectu: Ergo perfectissimus actus voluntatis (qualis est amor Dei in patria) perfectior est perfectissimo actu intellectus, qualis est visio Dei. Consequentia videtur legitima, Antecedens vero probatur: tum quia voluntas movet intellectum quoad exercitium ingenerare causae efficientis: tum etiam quia agit libere, ratione sui; intellectus autem expertus est libertatis, nisi ex subordinatione ad voluntatem, & ratione sui agit per modum naturae; agere autem libere est modus perfectior agendi, quam agere per modum naturae. Adde quod, bonum quod est objectum voluntatis, cum includat vel dicat ordinem ad existentiam, qua est ultima rei actualitas & perfectio, est nobilior vero, quod est objectum intellectus; cum verum abstracta ab existentia, ita ut de rosa in hieme detur vera cognitio & vera scientia, licet eo tempore rosa non exsistat.

Huc argumento, quod apud Scotistas palmarium est, dupliciter responderi potest. Primo distinguendo Majorem: Formalis beatitudo debet consistere in operatione perfectissima, enitativa, nego Majorem: perfectissima in linea affectionis, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: amor beatificus perfectior est visione, in ratione entis, transeat: in ratione consecutionis, nego Minorem & Consequentiam. Solutio patet ex supra dictis: cum enim beatitudo formalis sit consecutio objecti beatifici, praecise ex excessu enitativo unius operationis, aut formae supra aliam, non potest colligi, quod illa sit beatitudo formalis; nisi etiam huic praesit in linea affectionis: unde supra dicebamus, quod tamen lumen gloriae enitativa excederet visionem beatificam, non propterea in illo: sed in visione nostra beatitudo consisteret; quia scilicet visio est affectio Dei, non vero lumen gloriae. Cum ergo amor (ut supra ostendimus) non sit consecutio ultimi finis, sed illius opponendum & possessum, per clarum Dei visionem, quamvis daretur quod amor ipsam in perfectione enitativa excederet, non ideo tamen in illo consisteret formalis beatitudo.

142 Respondeo secundo, data Majori negando Minorem. Ad cujus primam probationem, ex auctoritate Platonis & D. Thomae desumptam, in primis dico, Aristotelem, qui Platoni praefertendus est, expresse docere oppositum, & praefere cognitionem aeterni; ait enim 10. Ethic. 7. *Mors est eorum omnium qua nobis insunt praestantissima.* Secundo dico, estatum illud Platoni explicari posse de amore viae, qui melior est & praestantior scientia & cognitione. Eodem modo intelligenda & interpretanda est doctrina a D. Thoma loco citato tradita; nam ibi loquitur de amore & cognitione vitorum, qui res superiores intelligunt per species quidditatum & rerum materialium, quae superiores essentias non representant prout sunt in seipsis, sed per analogiam & similitudinem ad res illas materiales & corporeas, a quibus desumuntur: & de cognitione ut fit terminata ad res superiores, verum est in perfectione excedi ab illarum amore, qui in illas ferretur, prout sunt in seipsis: non autem de cognitione patriae, maxime de beatifica visione; cum illa non fiat per speciem & similitudinem creaturaram, sed ipsa divina essentia immediate per seipsam gerente vires speciei & formae intelligibilis.

143 Ex hoc patet responsio ad secundam probationem ejusdem Minoris: nomina enim Seraphim & Cherubim non fuerunt imposita ex amore & cognitione patriae, sed viae: unde Ezechielis 28. Lucifer Cherubim appellatur: Tu Cherub exiensus & protegens. Et D. Thomas 1. p. q. 209. art. 1. ait: *demonis fuerunt aliquando in ordinibus Angelorum, sed ab eis ceciderunt.*

144 Ad tertiam probationem nego Minorem: nam cum visio sit essentia beatitudinis, & amor ejus proprietates; proprietates autem sint propter naturam ejus cujus sunt proprietates; consequens fit quod amor beatificus ex natura rei visionem tanquam finem respiciat, & non e contra visio amorem. Nec adversatur Anselmus, cujus comparatio non est inter amorem & cognitionem patriae, sed viae, de qua verum est ordinari ad amorem, non ut ad finem ultimum, sed ut ad finem quo proximum: quia per amorem ad ultimum finem passibus meritorius accedimus.

145 Dices: Amor est posterior visione: Ergo visio non est finis amoris. Consequentia probatur; nam finis est posterior illis qui ordinantur ad ipsum, utpote effectus illorum in executione: Ergo si visio non est posterior amore, sed illum praecedens, nequit esse illius finis.

146 Respondeo, concessio Antecedenti, negando Consequentiam. Ad cujus probationem dicatur duplicem esse finem, unum obtinendum, alterum perficiendum: primus est posterior in executione illis qui ordinantur ad ipsum, est intentione praecedat; secundus vero praecedat in utroque ordine: sic essentia, qua finis est praestitutum, non obtinendum, sed perficiendum, est prior illis: visio autem non est finis amoris patriae, obtinendum per ipsum, sed solum perficiendum.

147 Ad quartam probationem Vasquez negat Antecedens, loquendo de excessu in genere physico: existimat enim ea quae continentur sub perfectiori genere, non posse esse minus perfecta aliis contentis sub genere imperfectiori: nam hoc ipso (inquit) quod aliquod genus perfectius est, tota latitudo illius, & consequenter omnis illius speciei, debet esse perfectior.

Sed haec doctrina & solutio displicet nostris Thomistis, & merito: ex illa enim sequitur, non solum actum fidei, sed quilibet actum intellectus, etiam naturalem, immo & erroneum, actum perfectissimum caritatis, qualis est amor beatificus, in perfectione excedere; quod est absurdum. Sequela patet: nam ratio generica actus erroris, scilicet intellectus, excedit voluntatem, qua est ratio generica actus caritatis: Ergo si verum est principium quod perfectiori genere, semper debere in perfectione excedere omnia alia quae sub genere imperfectiori continentur, manifeste sequitur, quilibet actum intellectus, etiam erroneum, aut haereticum, perfectiorem esse perfectissimo actu caritatis.

148 Unde hac solutione praetermissa, aliter ad quartam probationem respondeo: nempe concessio Antecedente, negando Consequentiam. Ad cujus probationem nego Antecedens: nam licet species perfectissima generis perfectioris, debeat esse perfectior specie perfectissima generis inferioris, non tamen necessarium est, quod species non perfectissima generis perfectioris, excedat perfectissimam generis inferioris.

Nec quidquam obest quod opponit Vasquez, nempe eo ipso quod genus sit perfectius, totam illius extensionem

Theol. Genet. Tom. III.

debere esse perfectiorem, & consequenter omnes illius speciei excedere debere in perfectione species contentas sub genere imperfectiori: Hoc, inquam, non obest, tum quia eadem facilitate qua ab ipso sine probatione dicitur, a nobis negatur: tum etiam, quia ad summum id est verum, si fermo fiat de speciebus generis perfectioris, reduplicata ratione generica (semper enim excessum supra alias retinent), sub reduplicacione rationis genericae illarum) non tamen si comparatio fiat absolute; quia ratione differentiae contrahentis genus imperfectius, potest excessus ille genericus taliter refarciri, quod in absoluta comparatione perfectior sit species illius generis perfectioris: sic autem in caritate cum fide comparata contingit, ut docent nostri Thomistae in tractatu de caritate.

Dices tamen: Quodlibet individuum perfectioris speciei, perfectius est, perfectione essentiali, quolibet individuo speciei inferioris: Ergo similiter species quilibet perfectioris generis, debet in perfectione excedere quilibet speciem generis imperfectioris.

Sed contra: dato Antecedenti, nego Consequentiam. Et ratio discriminis est manifesta: individuatio enim non addit ad speciem perfectionem formalem, sed materialem tantum, species autem generi superaddit perfectionem formalem & essentialiam; quare licet excessus specificus non possit refarciri, ratione differentiae individualis contrahentis speciem, bene tamen excessus genericus, ratione differentiae specificae contrahentis generis.

Ad quintam probationem respondeo, eodem argumento probari posse, actum cuiusvisque virtutis perfectiorem esse visione Dei: nam peccatum oppositum cuiuslibet virtutis pejus est, quam privatio divinae visionis; cum hanc potius quam illud quilibet Beatus eligeret, si daretur optio. Afferendum est ergo cum Cajetano in q. 73. art. 4. circa solutionem tertii, propositionem illam Aristotelis: *Bestimum opponitur optimo*, intelligendum esse in rebus habentibus contrarium: lumen autem gloriae, & visionem beatificam, propter suam excellentiam & propinquitatem ad Deum contrario carere. Vel cum Ferrarienti 3. con. gen. cap. 26. dicendum, regulam illam esse intelligendam: illud est melius, cujus oppositum est pejus quam oppositum alterius, secundum eandem rationem oppositionis acceptum: at non accipitur in argumento oppositum visionis secundum eandem rationem oppositionis; quia odium opponitur amori contrarie, visioni vero privatio ejus opponitur privative. Si autem comparatio fiat inter opposita eodem modo, majus malum est privatio visionis Dei, quam privatio amoris Dei, quia illa est privatio majoris perfectioris. Unde physice loquendo magis detestanda est carentia visionis, quam amoris carentia: licet amor caritatis in ordine morali considerata, & ut causata per actum peccaminosum & moraliter malum, peior sit a detestabiliori carentia visionis Dei. Quare si Beato daretur optio, magis eligeret carere visione, quam ob culpam a se commissam privari caritate.

Ad sextam probationem dicendum est, quod licet in antecedentibus essentiam & constitutionem rei, priora generatione sint imperfectiora, ut patet in dispositionibus, quae quanto priores sunt, & magis remotae a forma, tanto minus sunt perfecta: tamen essentia semel consecuta, seu forma introducta, priora generatione sunt perfectiora, quia proximus accedunt ad essentiam; unde prima passio perfectior est secunda, & secunda, quam tertia. Cum ergo intellectus essentiam hominis immediate consequatur, & voluntas dimanet ab anima, mediante intellectu, intellectus perfectior est voluntate, & intellectus volitione; licet volitio notitiam intellectus necessario praesupponat. Unde

Ad ultimum instantiam, nego Antecedens. Ad cujus primam probationem dico, quod licet voluntas moveat intellectum quoad exercitium in genere causae efficientis, movetur tamen ab illo quoad specificationem ex parte objecti, & in genere causae finalis, qui modus agendi & movendi perfectior est, ut infra patebit.

Ad secundam probationem similiter dico, quod licet libertas formalis solum sit in voluntate, radicalis tamen est in intellectu: unde sicut intellectus dependet a voluntate, & illi subordinatur in libertate formali, ita & voluntas intellectui subordinatur, & ab ipso ut a prima totius libertatis radice dependet.

Ado quod modus agendi libere non est perfectior simpliciter modo agendi naturali, licet sit perfectior in genere moris: nam perfectior est modus agendi, quo Deus agit ad intra, producendo personam Filii & Spiritus Sancti, modo agendi, quo agit ad extra, producendo creaturas; & tamen ille est liber, ille vero naturalis.

Ad tertiam probationem ejusdem Antecedenti respondeo, quod licet daretur bonum physice & in esse entis esse perfectius vero; metaphysice tamen & in ratione objecti, verum praestantius & nobiliter est; utpote abstractius abstractione formali, ut docetur in Metaphysica: unde cum nobilitas potentiae vel scientiae ex perfectione

atione & nobilitate objecti formaliter sumpti petatur, sequitur quod intellectus praesert voluntati, ut docet D. Thom. 1. p. q. 82. art. 3.

Adde quod: licet verum non includat existentiam ut exercitiam, sed ab illa abstrahat, & ideo fit magis abstractum abstractione formali, quam bonum, quod essentialiter illam continet, vel saltem respicit & connotat: illam tamen includit ut est quadam essentia seu quidditas, & sub hac ratione existentia attingitur ab intellectu.

§. II.

Alia argumenta solvantur.

153 Objiciunt insuper Adversarii: Amori beatifico convenit ratio affectionis ultimi finis: Ergo in eo, & non in visione beatifica, consistit beatitudo formalis. Consequentia patet ex supra dictis. Antecedens vero probatur primo ex D. Thoma q. sequenti art. 3. ad 2. ubi ait: sicut ad voluntatem pertinet spes & amor... ita & comprehensio & desideratio. Et infra q. 11. art. 3. ad 3. asserit fruitionem, quae est actus voluntatis, esse ultimum finem, non ut rem quae ultimo quaeritur, sed sicut affectionem ultimi finis; quod etiam repetit q. 34. art. 4. in fine corporis: Ergo licet amor sit actus voluntatis, poterit tamen ei competere ratio affectionis.

154 Secundo probatur Antecedens: Quod amor supponat praesentiam objecti, non tollit quod sit affectio: Ergo cum hac sola ratione a nobis excludatur a conceptu affectionis, fateri tenemur quod sit affectio. Probatur Antecedens; nam visio beatifica supponit Deum intellectui beati praesentem per speciem impressam, seu per essentiam divinam gerentem vicem speciei, & tamen est affectio illius: Ergo quod amor supponat praesentiam objecti beatifici, factam per Dei visionem, non tollit ab eo rationem affectionis.

155 Tertio probatur principale Antecedens: Visio beata neque est similitudo objecti, nec producit similitudinem illius; ut in tractatu de visione beata fuit ostendimus Diss. 2. art. 2. & consequenter Deum non praesentem intellectui beati, nec illum ad intellectum trahit, & tamen est vere affectio: Ergo quamvis Deum amor non praesentet, nec ad se trahit, sed ad ipsum feratur, esse tamen potest illius affectio.

156 Quarto, Ideo intellectus assequitur objectum, quia intelligens fit unum cum objecto intellecto: At etiam amans fit unum per amorem cum objecto dilecto: Ergo etiam voluntas suam objectum assequitur.

157 Quinto, ejusdem mobilis est consequi finem vel centrum, cujus est tendere in illud: Sed homo per caritatem tendit in Deum, & meretur beatitudinem: Ergo etiam per actum amoris illam consequitur.

158 Denique probatur idem Antecedens: Beatitudo formalis est consecutio Dei, ut formaliter est summum bonum, & finis ultimus creaturae rationalis: Sed intellectus non potest consequi Deum sub ratione summi boni & ultimi finis: Ergo in actu intellectus formalis beatitudo nequit consistere. Major patet, Minor probatur; quia intellectus non tendit in objectum sub ratione boni, sed tantum sub ratione veri.

159 Huic argumento responderi posset distinguendo Antecedens: Amori beatifico convenit ratio affectionis, primariae, nego Antecedens: secundariae, transeat Antecedens, & negatur Consequentia. Esto enim admitteremus in actu voluntatis salvari rationem affectionis, posset nihilominus defendi in solo actu intellectus consistere adequate essentiam beatitudinis: quia ille solus est prima affectio ultimi finis, omnes beati perfectiones radicaliter continens; illa autem operatio constituit essentialiter beatitudinem, quae primo Deum assequitur, & radicaliter seu causaliter continet altissimum potentiarum perfectiones: Dum ergo actus voluntatis (est) admittamus enim posse fortiori rationem affectionis, saltem secundariae, actum intellectus radicaliter non continet, nec obtinere possit rationem primariae affectionis ultimi finis, non potest etiam consistere essentialiter formalem beatitudinem. Ceterum cum vere ita sit, quod ratio affectionis actus voluntatis nullatenus competit.

160 Respondeo secundo, negando Antecedens. Ad cujus primam probationem, ex auctoritate D. Thomae desumptam, dicatur comprehensionem pertinere ad voluntatem, non elicitive, sed objectivae, in quantum summum bonum, comprehensionem per intellectum, est objectum voluntatis, & ultimus finis, in quo voluntas quiescit. Unde ibidem in responsione ad 3. S. Doctor: Comprehensio non est aliqua operatio praeter visionem, sed quadam habitudo ad suam jam habitum. De qua nos infra, cum agemus de doctoribus anime beatae.

Ad aliam testimoniam dicendum est, fruitionem esse ademptionem ultimi finis, non formaliter, sed consecutive, & obiective: quia consequitur ad beatificam visionem, quae adeptio est, illamque habet pro objecto. Vel secundo di-

catur esse ademptionem, non formaliter, sed complete: quia complet & perficit visionem beatificam, ad quam consequitur illius proprietates, & in istdem sensibus eadem fruio est ultimus finis ut quo.

Ad secundam probationem, nego Antecedens. Et ad 161 hujus probationem distinguo Majorem; supponit Deum praesentem in actu primo, concedo Majorem: in actu secundo, nego Majorem; & concessa Minori, nego Consequentiam: nam actus amoris supponit objectum praesens non solum in actu primo, sed etiam in actu secundo, & ideo affectio non est.

Ad tertiam probationem dicatur, quod licet visio bea- 162 tifica nec sit similitudo Dei, nec similitudinem producat, praesentat tamen Deum intellectui beati, non ut medium in quo, nec per quod, sed ut medium quo; quatenus ante illam objectum beatificum non erat praesens intellectui beati in ratione repraesentati in actu secundo, & actu terminanti sui contemplationem, posita tamen intellectione, actu ab intellectu percipitur, & actu se illi repraesentat.

Ad quartam distinguo Majorem: quia fit unum cum 163 objecto intellecto, per assimilationem, concedo Majorem: quia utrumque fit unum, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Amans fit unum cum objecto dilecto, ratione ponderis & inclinationis in illud, concedo Minorem: ratione similitudinis & identitatis cum illo, nego Minorem, & Consequentiam.

Ad quintam respondetur, quod licet ejusdem sit mobilis 164 consequi centrum vel finem, cujus est tendere in illam, non tamen illum debet consequi & possidere per eandem potentiam aut virtutem, per quam in illum tendit: nam, ut supra dicebamus, lapis per gravitatem, quae est inclinatio ipsius, tendit ad centrum; per quantitatem vero & per abi ipsi unitur: avarus per appetitum movetur ad quaerendas pecunias, & manu percipit & arripit illas: miles etiam pugnat manu, & recipit coronam in capite. Licet ergo meritum, & tendentia in ultimum finem, ad voluntatem pertineant: ejus tamen consecutio ad intellectum spectat, & fit, ut ita loquar, manu intellectuall.

Ad ultimum probationem distinguo Majorem: ut formaliter 165 est summum bonum, si particulis reduplicet rationem qua attingitur per consecutionem, concedo Majorem: si reduplicet rationem sub qua attingitur, nego Majorem; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Solutio patet ex dictis supra art. 2. §. 2. in solutione secundae objectionis: ibi enim ostendimus, quod licet beatus per beatitudinem formalem assequatur Deum ut summum bonum & ultimum finem, ratio tamen sub qua illum consequitur, non est ratio boni, sed ratio veri: unde D. Thomas infra q. 19. art. 2. ad 1. ait, quod bonum prius pertinet ad intellectum sub ratione veri, quam ad voluntatem sub ratione boni & appetibilis.

DISPUTATIO IV.

De proprietatibus formalis beatitudinis.

Ad quaestionem 4. D. Thomae.

Explicata essentia beatitudinis formalis, consequens est ut ejus proprietates declaremus: ille autem praecipue sunt tres: scilicet amor, delectatio, & impeccabilitas; de quibus in hac disputatione differemus.

ARTICULUS I.

An beati necessario diligant Deum quantum ad exercitium?

§. I.

Quibusdam praemissi, conclusio affirmativa statuitur.

Certum est quod beati perpetuo & non interrupto amore 166 caritatis diligant Deum per totam aeternitatem, ita enim ex pluribus Scripturae locis colligitur, praesertim ex illo 1. ad Corinth. 13. Caritas nunquam exiit, sive prophetae convalescant, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur: id est exercitium gratiarum & miraculorum, prophetiae, usus linguarum, &c. immo etiam exercitium virtutum fidei & spei cessabit in calo: & nunquam ibi cessabit exercitium actuale caritatis. Deus enim (inquit Augustinus de civit. lib. ult. cap. ult.) sine fine videbitur, sine sustinendo amabitur, sine fatigazione laudabitur.

Adde quod Scripturae passim asserunt beatos aeterna, & nunquam interrupta jubilatione laudare Deum, eique benedicere: Apocal. 4. Nocte & die non habent requiem, dicendo, Sanctus, &c. Psalm. 83. Beati qui habitant in domo tua Domine, in sacula sanctorum laudabunt te: At hac jubilatio continet excellentissimum exercitium actuale caritatis in

tis in Deum; nam illa est congratulatio Deo de infinitis ipsius perfectionibus, & quasi votum & deprecatio ut haec in aeternum illi conveniant, ut revera convenient: unde Apocal. 7. Sancti dicunt: Benedictio & claritas & sapientia, gratiarum actio, honor & fortitudo Deo nostro in sacula sanctorum: Ergo beati perpetuo & non interrupto amore diligunt Deum per totam aeternitatem.

Solum ergo difficultas est, an talis amor, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium sit necessarius, ita ut beati non possint a tali dilectione cessare, vel actum illum interrompere? Scotus enim in 1. dist. 2. q. 4. asserit illum esse ex sua natura liberum & contingentem, et si extrinseca Deo providentia, tollente omnia quae possent a caritate divertere, habeat quod in aeternum sit duraturus. Thomae vero cum S. Doctore 1. p. q. 82. art. 2. contendunt illum esse ex sua natura necessarium quoad exercitium, quamvis ab extrinseco & de absoluta potentia cessare possit.

Dico igitur: Beatus necessarius diligit Deum quoad exercitium, ita ut non sit in ejus libertate vel potestate a tali actu cessare.

Probatur conclusio ratione fundamentali: Voluntas, cum fit appetitus rationalis, & sequatur dictam ac dictamen rationis, non potest cessare ab aliquo actu, nisi in eo intellectus concipiat aliquam rationem mali, vel in ejus cessatione aliquam rationem majoris boni: Sed nullum horum potest judicare beatus de amore Dei: Ergo non potest ab actu amoris cessare. Major patet, Minor probatur. In patria actus amoris est jucundus & facilis; cum caritas in patria sit veluti in suo centro, utpote conjuncta cum clara Dei visione, & regulata per lumen gloriae; neque esse potest lassitudo aut delatatio in ejus exercitio, cum non dependeat ab aliquo organo corporeo; visio enim, ad quam sequitur, non est per conversionem ad phantasmata; denique clara Dei visio non comparatur iudicium erroneum, quo beatus judicat esse illi bonum, cessare ab amore Dei; sed beatus semper habet actum contrarium, quo judicat illi esse bonum, continuo adherere Deo per amorem, & ab illo nunquam divelli, ita ut non possit voluntas intellectum ab eo judicio, per unum instans divertere: Ergo &c.

Confirmatur: Homo in via necessitatur quantum ad specificationem ad volendum bonum ut sic, abstractum a vero & apparenti: non vero quantum ad exercitium, quia fragilitas hominis pro hoc statu non patitur illam operam sine intermissione, nec esse in continua consideratione boni: in patria vero per claram Dei visionem continuo repraesentatur infinita bonitas summe diligibilis, & continens omnem rationem boni satiatissimum appetitus, juxta illud Exodus: Ergo ostendat omne bonum tibi: Ergo beatus in patria necessario diligit Deum: non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium, nec potest a tali dilectione cessare.

Confirmatur amplius: Divina voluntas, ex eo quod intellectus divinus videt essentiam suam, determinatur ad amorem sui naturalem & necessarium quoad exercitium: Ergo idem dicendum est de voluntate creati, si clare videt divinam essentiam. Probatur consequentia: quia voluntas divina perfectior est, & liberior omni voluntate creati: Ergo si non obstante hac perfectione & libertate, ab objecto infinito determinatur & necessitatur quoad exercitium; idem a fortiori dicendum est de voluntate creati videns essentiam divinam: cum enim illa sit imperfectior, multo magis infinitas objecti vult vincere ejus libertatem, & necessario trahit illum post se.

Dices primo: Ideo voluntatem divinam necessario quoad exercitium Dei bonitatem diligere, quia cum sit infinita & actus parvus, necessarius debet esse in actu; vel voluntas vero creata cum sit infinita, & potentialis, non exigit esse semper in actu.

Sed contra: Ex hoc quod divina voluntas semper debeat esse in actu, solum sequitur esse necessitatum vage ad amorem aliquis objecti, non autem colligitur illam ex natura sua esse determinatam & necessitatum ad amorem bonitatis divinae: Ergo talis determinatio & necessitatio ex infinitate bonitatis divinae clare cognita oritur, & non aliunde.

Dices secundo, bonitatem divinam esse objectum primarium, connaturale, & proprium voluntatis divinae, non vero creati; & ideo illum necessitare, non vero istam. Sed contra: Licet bonitas infinita Dei non sit objectum primarium & connaturale voluntatis nostrae absolute, est tamen objectum primarium & connaturale illius, ut caritate informata; & alias non minus, immo magis propendit in bonitatem divinam, quam in propriam bonitatem; sicut partes inclinant magis in conservationem capitis & totius, quam in propriam conservationem; Ergo haec ratio discriminis non valet.

Probatur secundo conclusio: Sicut in nostro intellectu invenitur ratio discernendi, respectu conclusionum, & ratio intellectivi sine discernendi, respectu principiorum; ita in voluntate nostra reperitur modus agendi naturaliter, & modus agendi libere: Sed ratio naturalis respectu nullius objecti potest

Theol. Gener. Tom. III.

test melius exerceri, quam respectu objecti infiniti clare & evidenter cogniti: cum enim infinitam bonitatem contineat, & motivum adequatum illius, & omnem ejus vincit indifferentiam, & implet capacitatem: Ergo sic cognitum diligitur necessario.

Dices, illud diligi necessario quoad specificationem, 10 non vero quantum ad exercitium.

Sed contra primo: Sicut in voluntate reperitur modus agendi libere quoad specificationem, & modus agendi necessario, etiam quoad specificationem: ita etiam possunt illi convenire libertas exercitii, & necessitas quoad exercitium: Sed haec respectu nullius objecti potest melius exerceri, quam respectu boni infiniti, per visionem claram propositi: Ergo illud clare visum diligitur necessario, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium.

Secundo, In appetitu brutorum, & in motibus subitis & primo primis potentia non potest suspendere suum actum, eo quod operetur naturaliter, & sine indifferentia iudicii ad agendum vel non agendum: Sed amor beatificus procedit a voluntate ut operante per modum naturae, & absque indifferentia iudicii ad agendum, vel non agendum, ut patet ex supra dictis: Ergo non potest illum actum suspendere, seu ab illo amore cessare.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

Objicies primo: Divus Thomas 2. 2. de verit. art. 6. sic 11 ait: Inest libertas voluntati in quolibet statu naturae, respectu cujuslibet objecti: Ergo in statu beatitudinis, & respectu objecti beatifici, voluntas est libera, saltem quantum ad exercitium actus. Unde idem S. Doctor infra q. 10. art. 2. agens de modo quo voluntas movetur a suo objecto, dicit quod: Voluntas movetur dupliciter, uno modo quantum ad exercitium actus, alio modo quantum ad specificationem actus, quae est ex objecto. Et subdit: Primo modo voluntas a nullo objecto ex necessitate movetur.

Respondeo primo, D. Thomam in his locis solum loqui 12 qui de quolibet statu hominis intra viam, & de objectis a quibus voluntas hominis viciosa movetur, non autem de statu beatitudinis, & de Deo clare viso; ut patet ex ratione quam adjungit ultimo loco: Porro enim aliquid de quocumque objecto non cogitare. Quae ratio solum verificari potest pro hac vita, & de objectis a quibus voluntas hominis viciosa movetur; non vero de Deo clare viso, a quo beatus non potest cogitationem suam avertere; cum visio beatifica sit invariabilis, & careat omni alteratione & mutatione.

Respondeo secundo, dato quod D. Thomas loquatur de 13 omni objecto quivervsaliter, etiam de Deo clare viso, solum intendit quod voluntas a nullo objecto, sub formalitate objecti, seu quantum est ex vi objecti, movetur necessario quoad exercitium. Nam ut recte ibidem observat Cajetanus, hoc interest discrimen inter necessitatem quoad specificationem: & necessitatem quoad exercitium, quod prima est circa objectum, & ex objecto provenit, secunda vero, et si voluntati circa objectum convenit, non tamen provenit ex illo, sed ut propria voluntatis natura; quae quilibet & naturalis est; aliquando ut libera, aliquando ut naturalis operatur, primum ei convenit circa objectum cum indifferentia propositum: secundum vero circa objectum propositum sine indifferentia iudicii. Hujus autem ratio est: quia objectum non movet voluntatem quoad exercitium, sed solum quoad specificationem; & ideo necessitas quoad specificationem provenit ab objecto, necessitas vero quoad exercitium, a principio effectivo, scilicet a voluntate ut per modum naturae operante.

Objicies secundo, Caritas viae, & caritas patriae sunt 14 ejusdem speciei & intentionis, immo interdum caritas viae intensior est amore patriae: nam amor Beatissimae Virginis, dum adhuc erat in via, amorem omnium Beatorum superavit: Sed amor viae non est necessarius, quantum ad exercitium: Ergo nec amor patriae.

Respondeo primo, hoc argumentum nimis probare: 15 probat enim amorem patriae non esse necessarium, etiam quoad specificationem; cum caritas viae, quae est ejusdem speciei, non determinet aut necessitet voluntatem quoad specificationem actus, alioquin redderet illam impeccabilem.

Respondeo secundo, concessa Majori & Minori, negando 16 Consequentiam: necessitas enim caritatis in patria non oritur ex ejus specie; neque ex ipsius intentione, sed ex eo quod reguletur per lumen gloriae, & visionem beatam, quae Deum ut summum bonum necessario diligendum proponunt.

Dices: Per fidem Deus proponitur voluntati viciosa, ut 17 summum & infinitum bonum, & tamen amor per illam regulatus est liber: Ergo quamvis in patria per lumen gloriae, & claram visionem proponatur ut summum & infinitum bonum, amor tamen per illam regulatus erit liber.